HET TABOE-SCHAP BIJ BEVALLINGEN OP ZUID-N.-GUINEA.

DOOR

H. GEURTJENS M.S.C.

Het wonderbare, dat volgens Bilderdijks uitdrukking, den mensch verheft tot „Schepper onder God", is ook voor den primitieve met een sluier van geheimzinnigheid, dus ook van huivering omhangen; 't geheimzinnige maakt bang.

Daarom schuwt men de kraamvrouw, soms ook den vader en het kind wegens ritueele onreinheid, ofwel men ducht voor hen op bizondere wijze de afgunst der booze geesten; in elk geval moeten zij zich een tijdlang van de gewone samenleving afzonderen. Dit zijn wel zeer algemeen gangbare opvattingen en bij de *pas ontdekte* Marindineezen, die toch in hun „splendid isolation" zoo afgezonderd leefden van de rest der wereld, treffen we ook dezelfde praktijken aan.

Moeten we van de gelijkenis dezer gebruiken besluiten tot dezelfde leidende grondgedachte, n.l. onreinheid der moeder of vrees voor booze geesten? Dit willen we even nagaan, door deze gebruiken wat nader te beschouwen.

Behoudens eenige afwijkingen op punten van ondergeschikt belang, gelden in deze dezelfde gewoonten langs heel de kust van Zuid-N.-Guinea.

Als grondbeginsel staat voorop, dat van de kraamvrouw op hare omgeving, de naaste familieleden uitgezonderd, booze invloeden uitgaan. Dit geldt per concomittantiam ook van degenen, die met haar in betrekking staan en wel naar gelang de innigheid dezer betrekkingen: dus in de eerste lijn de echtgenoot en het kind en verder de familieleden, die de kraamvrouw voor hulpbetoon naderen.

Ten einde deze booze invloeden te vermijden, moeten ouders en kind worden afgezonderd. Wanneer dan ook een vrouw in gevorderden staat van zwangerschap verkeert, bouwt ze samen met haar man een eindje buiten het dorp een klein huisje, *oram oha.* Dit woord *oram* is samengesteld uit de stamvormen *oe* = ver, *r* = instrumentalis en *m* = wezen, dus: wezenverwijdering of uitdrijving; *oha* = woning, hut. Men zou dus moeten vertalen: *baarhutje,* maar toch geeft het woord *kraamhutje* juister de zaak weer. De moeder toch baart buiten

het *oram oha* doch brengt daarin den kraamtijd door. Dit kraamhutje is een onooglijk optrekje van ± 3 M. lang en breed. De voorwand, waarin een kleine opening als ingang dient, is ongeveer een menschenlengte hoog en vandaar loopt een schuinhellend dak van atap naar den achterwand ter hoogte van ± 1 M. De wanden zijn van bamboestokken, van gaba-gaba of enkel van klappertakken. Het bouwen van zoo'n hutje noemt men *éves,* hetzelfde woord dat men gebruikt voor het nestelen van vogels, doch ook voor het opzetten eener gewone hut.

De onbevoegden, die dit hutje naderen, wanneer het eenmaal door de kraamvrouw betrokken is, hebben de booze invloeden, die van haar uitgaan, te vreezen. Deze openbaren zich inzonderheid door opgezwollen beenen, doch ook wel door andere, inwendige ziekten. Kinderen en meer bepaald zuigelingen zijn daarvoor zeer gevoelig. Wellicht is dit alleen toe te schrijven aan de natuurlijke zwakte der wichtjes, die daarom ook elders meer bloot heeten te staan aan booze invloeden.

Hoedanig die booze invloeden inwerken, is moeilijk uit te maken, wijl men zich van de zaak zelf ook geen duidelijke voorstelling schijnt te maken. Onder de benaming *wad-a-boeb* duidt men aan al wat met het taboe-schap bij gelegenheid eener bevalling samenhangt. Uitdrukkingen als: de *wad-a-boeb* slaat, treft of pakt iemand, klinken wel erg anthropomorphisch, doch bewijzen daarom nog niet dat men zich de *wad-a-boeb* als een *déma,* geest, voorstelt, die naast de toovenarij als de bewerkers van allerlei ziekten worden aangewezen. Men zegt dan ook bij dergelijke ziekten, dat ze niet van de *déma's* komen, maar van de *wad-a-boeb,* een verklaring, die weinig klaarheid brengt.

Wat het woord zelf betreft, uit de stamvormen, waarin de meeste Marindineesche woorden duidelijk te ontleden zijn, kan ik als één woord niet verklaren. Ik beschouw het dus als een samengesteld woord en wel uit *wad* = mandje of korfje en overdrachtelijk een euphemistische benaming voor het vrouwelijk schaamdeel, en *boeb* = vrouwenborst of uier. Het woord zou dus een samenstelling zijn van de benaming der voornaamste organen, welke bij een bevalling in werking treden.

Deze benaming stemt trouwens overeen met de opvatting, dat in strikten zin alleen de kraamvrouw te duchten is. Van haar gaat onmiddellijk de besmetting uit en het kind zoowel als de vader zijn alleen te vreezen als mogelijke overbrengers der besmetting wegens hun nauwe aanraking met de kraamvrouw. Zij zijn dus slechts onrechtstreeks gevaarlijk; de man echter het meest, wijl hij het innigst erg anthromorphisch, doch bewijzen daarom nog niet, dat men zich haren bizonderen toestand, die haar juist gevaarlijk maakt. Hij mag zich dan ook niet onder de andere menschen mengen. De gebeurlijke andere kinderen der kraamvrouw, die ook het kraamhutje vrijelijk in- en uitgaan, zijn nog minder te vreezen, alhoewel men toch vermijden

zal, ze met andere, vooral kleine kinderen te laten spelen. Hetzelfde geldt voor andere familieleden, die voor hulpbetoon of anderszins het kraamhutje bezocht hebben, of met de kraamvrouw in aanraking geweest zijn.

Dat van de moeder alleen rechtstreeks de booze invloeden uitgaan, blijkt nog uit het feit, dat wanneer zij tijdens haar verblijf in het kraamhutje komt te overlijden, meteen alle gevaar geweken is en het kind zoo min als de man of verdere familieleden langer geschuwd worden. Andere vrouwen zijn er dan ook niet huiverig voor, het wichtje aan te nemen, te voeden en te verzorgen.

De in het kraamhutje door te brengen tijd wordt berekend op drie manen, welke berekening echter nog al eenige speling toelaat. De maanmaand, waarin de bevalling voorvalt, telt ook mee en van de derde kan men naar omstandigheden ook nemen en geven. Voor het eerste kind duurt de afzondering gewoonlijk langer dan voor de volgende.

Na deze algemeene beschouwingen te hebben vooropgesteld, zullen we even nagaan, hoe de plichtplegingen, die daaruit voortvloeien, in verschillende omstandigheden hun toepassing vinden.

Tijdens de zwangerschap moeten eenige voorschriften, berustende op sympathetische magie in acht genomen worden. De vader zoowel als de moeder moeten zich onthouden van 't eten van stekelige visschen of prikkelende kruiden. Knoop- of vlechtwerk, dat op andere plaatsen ook als zeer nadeelig beschouwd wordt, is hier niet verboden. Wanneer de bevalling aanstaande is, moet de man zich niet meer voor langeren tijd van huis begeven en beide ouders niet meer dan strikt noodzakelijk is, kap- of snijwerk verrichten. Toen hier onlangs een kind met een hazelip geboren werd, kreeg daarvan de vader de schuld, wijl deze gedurende de laatste dagen vóór de bevalling veel hout gekapt had bij 't verrichten van heerendiensten aan den bouw eener brug.

Wat het betrekken van 't kraamhutje betreft, bestaat van plaats tot plaats eenig verschil. In sommige dorpen bestaat de gewoonte, dat het echtpaar zich daarin reeds terugtrekt, wanneer de bevalling aanstaande is. De *wad-a-boeb* schijnt zich immers dan reeds eenigszins te doen gelden en is het pomali kleine hummels bij een zwangere vrouw te brengen of zelfs ze op de gewone zit- of ligplaats van zulk een vrouw neer te zetten. Voor anderen is ze echter nog ongevaarlijk en blijft ze in de meeste dorpen zich vrijelijk onder de menschen bewegen, totdat ze de barensweeën begint te bespeuren. Dan begeeft ze zich met een paar helpsters een weinig terzijde in 't bosch of aan het strand en, beschut achter een paar in den grond gestoken klappertakken, wacht ze daar haar kindje af. De moederkoek of nageboorte wordt terstond zonder eenige plichtpleging ter plaatse begra-

ven. Men gelooft hier niet, zooals op vele andere plaatsen in Indië, dat er tusschen nageboorte en kind een nauwe betrekking bestaat als tusschen broer en zuster.

Terstond na de bevalling worden moeder en kind gereinigd en dit laatste daarop geheel met gele klei ingesmeerd. Tegen het invallen der duisternis begeeft de moeder zich met haar kleintje naar het kraamhutje. Ze is daar verder aan geen bizondere leefregels of voorschriften gebonden. Gewoonlijk hebben de kraamvrouwen echter reeds vóór de bevalling haar opschik, inzonderheid de haarverlengsels afgelegd, die eigen zijn aan elke leeftijdsklasse. Misschien, wijl ze nu een tijdlang buiten de samenleving staat.

Evenals bij vele andere Indische volkeren is ook hier de navel het zinnebeeld van 't familieverband. Van één navel = bloedeigen familie. Daarom wordt aan de navelstreng bij de geboorte bizondere aandacht gewijd. Terstond na de bevalling wordt ze dicht bij den moederkoek met een mosselschelp, *ahatip,* doorgesneden. Deze schelp is een veelvuldig gebruikt snijgereedschap. In het stuk, dat aan 't kind verbonden blijft, legt men aan 't uiteinde een gewonen knoop en bindt de opening voorbij den knoop bovendien nog met een draadje dicht. Wanneer later deze navelstreng afvalt, wordt ze zorgvuldig bewaard. In een bamboekokertje gestoken, waaraan een touwtje bevestigd is, wordt ze door een verwante *iwog,* huwbare meid, om den hals gedragen. Wanneer het kind grooter geworden is, zal ze 't hem toonen en zeggen: „Kijk, dat is van jou, dat heb ik zorgvuldig voor je bewaard". — Deze sentimenteele bizonderheid werd door mijn zegslui nooit vergeten! Hierop meen ik het vermoeden te mogen gronden, dat men nog steeds een verband blijft leggen tusschen de navelstreng en het leven en welvaren van het kind. Het is een eereplicht voor de *iwog,* het haar toevertrouwde pand zorgvuldig te bewaren.

Indien het kind een meisje is, bewaart de moeder vaak zelf de navelstreng. Aan deze toch hecht men n.l. nog meer gewicht. Wanneer het kind later tot de klasse der huwbare dochters bevorderd wordt, moet ze haar eigen navelstreng terugkrijgen, die dan tot een van de kenmerkende onderscheidingsteekenen zal behooren. Men neemt dan een stukje bast van de *boed* of *kwisih,* een boom met kleverig sap, veel op getah pertja gelijkend, of een blad van de *ngoe,* een lussoort met eveneens kleverig sap. Men beklopt ze, zoodat het sap rijkelijk aan de oppervlakte komt en kleeft daar het verdroogde stukje navelstreng op vast. Het geheel wordt dan de jonge *iwog* om den hals gebonden. Het gebeurt echter nog al eens, dat in dezen langen tusschentijd, ondanks alle waakzaamheid, de echte navelstreng al lang zoek geraakt is. Als zinnebeeld blijft de versiering, bestaande uit het reepje schors of het lusblad, toch gehandhaafd en in stede van de navelstreng hecht men daaraan een, twee of drie langwerpige scherfjes van de nautilusschelp.

Deze versiering heet eveneens *dakoem,* zooals de navel en de navelstreng zelf. De jongens krijgen, wanneer ze huwbare mannen worden, hun eigen navelstreng niet terug, ofschoon het oorspronkelijk wellicht wèl het geval was en het volgens sommige mijner zegslui soms nog gebeurt. Zij krijgen echter ook thans nog een der onderscheidingsteekenen bij de bevordering tot deze klasse, dat bestaat uit drie of vier naast elkaar bevestigde driehoekige scherven der nautilusschelp. De twee middelste loopen altijd spits toe, de buitenste hebben vaak een naar buiten omgebogen krul. Deze versiering heet *godéma,* of plaatselijk ook *dakoem,* navel, navelstreng. Trouwens het woord *godéma* is niets anders dan een omzetting van *dakoem.* Dergelijke omzettingen komen in de Marindineesche taal veelvuldig voor. Hieruit blijkt dus wel, dat deze versiering in elk geval met de navelstreng in nauw verband staat; zoo al niet feitelijk, dan toch zeker door haar zinnebeeldige beteekenis. De navelstreng is immers de band, die de familiebetrekkingen knoopt en degenen, die tot den huwbaren leeftijd bevorderd worden, worden er door dit onderscheidingsteeken aan herinnerd, dat zij thans geroepen zijn, om die familiebanden verder te leggen.

Van het oogenblik der bevalling begint de *wad-a-boeb* voor goed zijn boozen invloed te doen gelden en wordt de kraamvrouw voor heel de omgeving gevaarlijk en moet zich streng afgezonderd houden. Ze hoeft echter niet, zoo min als haar man in het kraamhutje opgesloten te blijven. Ze mogen hun gewone bezigheden verrichten en zelfs naar hun tuinen en plantingen gaan. De moeder neemt dan echter steeds haar kleinen schat met zich mee. Soms gaat ze daarmee al op stap een paar dagen na de bevalling.

Om het gevaar voor besmetting te weren, en misschien nog meer om het geheimzinnige verband tusschen vader en kind niet te verbreken, geldt op sommige plaatsen het gebruik dat de man van af het kraamhutje naar het strand en naar het bosch een eigen pad maakt. Met de voeten over den grond schuifelend, maakt hij door 't zand een geultje. Dat is het pad voor hem en zijn vrouw en de anderen zullen daar zorgvuldig overheen stappen.

Zoolang het kind de moederlijke zorgen nog niet ontberen kan, d.i. tot den leeftijd van ongeveer 1½ tot 2 jaar, neemt de moeder het overal mee. Ze heeft daarvoor een langwerpig mandje, meestal fijn gevlochten en gekleurd en met flosjes koeskoeshaar versierd en waarin het wichtje ligt als in een wiegje. Aan een bandelier, die om het hoofd geslagen wordt, draagt ze zoo haar kleinen schat op de borst of op den rug. Als het kind wat grooter wordt en al lang met zijn beentjes over dit wiegemandje heen begint te steken,, heeft ze een ander soort, n.l. een zakje dat aan den boven- en een zijkant open is en waarin de kleine zit in plaats van te liggen,. Het wordt overigens op dezelfde wijze gedragen.

De vader trekt zich schijnbaar maar heel weinig van zijn spruit aan. Nooit ziet men een man zoo'n hummeltje dragen, dan hoogstens om er eens even mee te spelen. Als 't eenmaal loopen kan ziet men hem wel eens op papa's schouders paardje rijden, maar nog vaker op die van mama, ook al heeft die bovendien al een heele vracht te torsen. Zoolang echter zijn vrouw in 't kraamhutje vertoeft, moet de man ook in de buurt blijven en mag zich niet voor langen tijd van honk begeven. Moet hij optreden als beschermer tegen de *déma's,* geesten, die zijn kind bedreigen? Of bestaat er een geheimzinnig verband tusschen vader en kind, waarvan de verbreking voor dit laatste noodlottige gevolgen zou kunnen hebben?

Ik vermoed, dat hier vooral deze laatste overweging geldt. Men herinnere zich, wat we hiervoor reeds zeiden over hun eigen paadje, dat hij gemaakt heeft naar strand en bosch. Indien hij alleen het kraamhutje verlaat, bevochtigt hij eerst zijn vinger in 't mondje van het wichtje en smeert dat speeksel aan zijn voeten. Gaat hij 't bosch in, dan breekt hij twijgjes van de struiken en steekt die hier en daar langs het pad in den grond, opdat de ziel van 't kind, die hem mogelijkerwijs volgt, niet zou verdwalen. In den slaap door 't droomen gaat immers een ziel in haar eentje op stap en zoo'n kleine peuter slaapt veel en waarom zou die dan ook niet naar evenredigheid droomen?....

Wanneer 't einde der afzondering genaderd is, gaan de ouders en 't kind zich officieel baden, meestal ook in een water, waaraan legendarische herinneringen verbonden zijn, als b.v. in Okaba in de kleine rivier de Koloi. Daarmee spoelen ze alle onreinheid weg en meteen alle gevaar voor de *wad-a-boeb.* Na het bad smeren de ouders zichzelf en het kind geheel in met witte klei of leem. Een klein familiefeestje besluit de plechtigheid en de kleine mensch is meteen in de Marindineesche samenleving ingeburgerd.

Hij is nu iemand en behoort dus ook een naam te hebben. Daaraan schijnt de Marindinees een buitengewoon belang te hechten. Immers als reden voor zijn bloedige sneltochten geeft hij onveranderlijk aan, dat hij namen moet hebben voor zijn kinderen. Het kind wordt naar een gesnelden kop genoemd en het staat hier al heel armoedig, als men daartoe met tweeën eenzelfden kop moet deelen. Wellicht zit hierbij de gedachte voor, dat met den naam ook de levenskrachten van den verslagene op het kind zullen overgaan. Men zou dus verwachten bij een volk, dat zoo kwistig is met feesten bij allerlei levensomstandigheden, een naam waaraan zooveel gewicht gehecht wordt, die ten koste van zooveel moeite en gevaren verkregen werd, ook met eenige plechtigheid en uiterlijk vertoon zou worden opgelegd. Dit is echter niet het geval. Kort na de geboorte krijgt het kind zijn kopnaam, *pa-igiz,* zonder dat daarbij eenige plichtplegingen in acht

genomen worden. Later zal het nog wel verschillende andere namen krijgen en weer verwisselen, doch de kop- of snelnaam blijft hem bij en blijft bovendien naast *déma*-naam, bijnaam enz. zijn *igiz hâ,* echte naam.

Het hierboven geschetste is het gewone verloop eener bevalling. Doch niet altijd gaat het zoo vlot en geregeld; verschillende omstandigheden kunnen de zaak verwikkelen en bizondere maatregelen noodzakelijk maken. Ook die zullen we even wat nader beschouwen.

Hoezeer de Marindinees overigens ook op kinderzegen gesteld moge zijn, een tweeling ziet men, ongeacht het geslacht, toch ongaarne. Indien ze zich toch aandienen, schikt men zich gelaten in 't onvermijdelijke. Booze invloeden vreest men hiervan echter niet, zooals dat op vele plaatsen het geval is. Het feit, dat ze niet welkom zijn, schijnt dus wel uitsluitend tot grond te hebben, dat zoo'n tweespannetje de moeder voor buitengewone lasten stelt. Zooals we reeds opmerkten, sjouwt ze overal haar wichtje mee en geldt de vrouw elders als de betere helft van den man, zooveel ridderlijkheid kent de heer der schepping hier nog niet en beschouwt hij zijn vrouw tevens als zijn werk- en lastdier. Wanneer ze samen uit de plantingen terugkeeren, torst zij de zware lasten, sago, pisang, kokosnoten, brandhout, enz. en bovendien nog het kindje. Dan heeft ze aan één zoo'n toeslag op haar vracht al meer dan genoeg. Wel zal ze dan ook trachten een der hummels aan een familielid over te doen. Trouwens het overdoen van kinderen aan familieleden, zonder aan bepaalde voorschriften gebonden te zijn, is een algemeen gebruik. Men ziet zelfs meermalen ouders hun eerste en zelfs al is dit vooralsnog hun eenig kind, aan familie afgeven en zelfs aan goede vrienden, ook buitendorps.

Wanneer een vrouw in eenigszins gevorderden staat van zwangerschap komt te sterven, treden de booze invloeden der *wad-a-boed* zeer sterk op. Dit doet wel sterk denken aan de pontianak's, die men onder verschillende benamingen over geheel onzen archipel aantreft. Toch geloof ik, dat hier aan de vrees voor de stervende zwangere vrouw eene andere gedachte ten grondslag ligt. Elders is dat zeer duidelijk angst voor de wraak der vrouw, welke zij zal uitoefenen tegen de mannen, wijl een man haar in den gezegenden toestand bracht, die thans haar zoozeer noodlottig wordt. Van een dergelijke opvatting blijkt hier niets. Een vrouw, welke hier in dergelijke omstandigheden sterft, wordt door een ieder gemeden. De naaste familieleden zullen haar in der haast opsieren, zooals voor andere vrouwen gebruikelijk is en haar dan ten spoedigste begraven en wel buiten het dorp, terwijl de dooden gewoonlijk begraven worden vlak naast de hut waartoe ze behoorden. (Thans is het begraven in het dorp zelf door het Bestuur verboden.)

Wanneer een vrouw in 't kraamhutje sterft na de bevalling, wordt ze daar ook uitsluitend door de naaste familieleden vóór het kraamhutje op het praalbed gelegd, zooals dat voor een andere doode gebruikelijk is, en in 't kraamhutje zelf begraven, dat zich vanzelf al buiten het dorp bevindt. Het kind wordt dan door een andere vrouw, die het voeden kan, aangenomen en de *wad-a-boeb* is meteen beëindigd.

Een ontijdige doodgeboren vrucht wordt zonder meer en zonder eenige plichtpleging begraven en *wad-a-boed* treedt niet in.

Wanneer een levendgeboren kind in het kraamhutje sterft, wordt het op dezelfde wijze doch in het kraamhutje begraven, dat men daarna laat vervallen of soms ook wel in brand steekt. De *wad-a-boeb* is dan meteen afgeloopen. Ook verdere rouwplechtigheden, zooals die op gezette tijden gehouden worden, hebben voor deze kindertjes niet plaats. Ze gaan als wichtjes, *hon-a-hon,* die officieel nog niet tot de samenleving zijn toegetreden, naar 't schimmenrijk. Van vrees voor de schim of ziel van ontijdig geboren of terstond na de geboorte gestorven kindertjes valt niets te bespeuren, althans niets bizonders, d.i. niets anders dan een algemeene onbepaalde vrees voor het geheimzinnige van den dood.

Sterft een kind korteren of langeren tijd nadat men het kraamhutje reeds verlaten heeft, dan wordt het, als 't een jongetje is, opgesierd als *éwati* = huwbare jonkman, als 't een meisje is, als *iwog* = huwbare jongedochter. Deze leeftijd wordt beschouwd als het glorietijdperk van een menschenleven. Ze zullen dan als *éwati* of *iwog* naar 't schimmenrijk gaan. En terwijl de kleine daar op zijn praalbedje ligt, zal de moeder met haar vinger wat verf van het lijkje vegen waarmee dit beschilderd is en daarmee de posten harer slaapbrits bestrijken. Ze zal een paar siertakjes uit zijn armbandjes trekken en die steken tusschen de atap boven haar slaapplaats. Dan zal ze in haar droom haar kleine zien als bloeiende jonkman of jongedochter en ze zal getroost zijn. Maar des te dieper zal ze treuren, wanneer ze dan ontwaakt en bemerkt, dat haar kind er niet meer is. Trouwens al degenen, die sterven vooraleer ze de klasse der *éwati* of *iwog* bereikt hebben, worden op hun praalbed als zoodanig opgesierd, teneinde in de volle levensglorie het schimmenrijk binnen te gaan.

Over de vruchtbaarheid van 't Marindineesche volk valt op 't oogenblik weinig met zekerheid te zeggen, wijl het volk nog steeds in een abnormalen toestand verkeert. Een feit is het, dat sedert de vestiging van 't Bestuur hier te lande, een dertig jaar geleden, de bevolking minstens tot op een derde van hare toenmalige sterkte geslonken is. Zeer spoedig na deze vestiging brak als een geweldige besmetting onder dit volk het venerisch granuloom uit, welke het op een ontzettende wijze decimeerde. Was de ziekte endemisch en nam

ze toen plotseling het karakter van lues aan? Of werd ze van buiten ingevoerd door de vele vreemde fortuinzoekers, die tegelijk met de bezetting het land binnenstroomden? Dit zal allicht wel een twistvraag blijven, alleen uit medisch oogpunt van belang.

Voor invoer van buiten pleiten de feiten, dat men in de eerste jaren der bezetting een talrijke en gezonde bevolking aantrof en dat de besmetting uitging van de onmiddellijke omgeving van Merauke, het centrum der bezetting, en van daaruit stap voor stap langs de kust en weldra ook het binnenland in voortwoekerde.

Voor de inboorlingen scheen de besmetting ook iets nieuws te zijn. Ze beschouwden het uitbreken ervan als een straf der *déma's*, geesten, die verstoord waren, omdat de vreemde indringers een *déma*-bosch nabij Merauke hadden omgekapt.

Een geschikter cultuurbodem voor een geslachtsziekte dan de mestvaalt der diepverdorven Marindineesche samenleving was moeilijk denkbaar. Bij vele gelegenheden waren de vrouwen verplicht zich aan een groot aantal mannen over te geven, zoodat de besmetting op schrikbarende wijze om zich heen greep.

Voor het endemisch karakter der ziekte pleit, dat men ze in andere gewesten slechts als sporadische en op zichzelf staande gevallen ziet optreden, terwijl ze hier terstond het beeld eener verschrikkelijke lues vertoonde en dat de vreemdelingen hier midden in den besmettingshaard er zoo weinig vatbaar voor schijnen te zijn, dat men haast aan een soort immuniteit zou denken. Toch staat het vast voor meerderen, dat ze met zwaar aangestoken vrouwen omgang hadden. Ze schijnen dus bezwaarlijk als invoerders dezer ziekte gedoodverfd te kunnen worden, ofschoon het voorgaande de mogelijkheid hiervan niet uitsluit.

Wat hiervan zij, de ziekte was er en dunde de bevolking uit op een schrikkelijke wijze, en kinderen werden er slechts bij uitzondering geboren. Toen daarbij de Spaansche griep nog kwam, maaide deze in weinige maanden een derde weg van de toen nog overblijvende en reeds zwaar ondermijnde bevolking. Dr. Sitanalla was de eerste, die vaststelde, dat de besmetting venerisch granuloom was. Lang, te lang talmde de Regeering om krachtdadig in te grijpen. Eindelijk vond de noodkreet der missionarissen: „Nieuw-Guinea sterft uit!" weerklank bij de hooge Regeering en onder de bekwame leiding van Prof. Dr. Thierfelder werd de systematische bestrijding aangevangen en thans onder die van Dr. Kalthofen met niet minder toewijding voorgezet.

Men kan zeggen, dat Zuid-N.-Guinea thans zijn zwaarste crisis te boven is, althans langs de kust. Doch een lange en zorgzame nabehandeling zal noodig zijn, om een noodlottige wederinstorting te voorkomen. Nieuwe gevallen doen zich in deze eenigermate uitgeziekte streken betrekkelijk weinig voor, doch des te meer recidive,

d w.z. zieken, die als genezen uit het ziekenhuis ontslagen waren en zich weer als ziek meldden. Of het nieuwe infectie is, dan wel de oude infectiehaard, die nog in latenten vorm aanwezig was en opnieuw uitbreekt, is ook nog een strijdvraag, welker oplossing buiten mijn bevoegdheid ligt. Op het eerste gezicht pleit het feit, dat er zoo weinig nieuwaangetasten zijn in verhouding tot de recidive, wel voor deze laatste veronderstelling.

Tot de vermindering der besmetting hebben behalve de medische bestrijding zeker ook krachtdadig meegewerkt het Bestuur, dat de sexueele uitspattingen met kracht tegenging en de R.K. Missie, die het volk godsdienst en beschaving tracht bij te brengen. In elk geval, wij danken God en al degenen, die hier hulp boden, voor het blijde verschijnsel, dat onze dorpen herleven. Daar worden weer kindertjes geboren en die dorpen, die zooals de Kaja-kaja's zeiden door gebrek aan jeugd „koud waren" worden weer warm van levenslust en blijde opgewektheid.

Deze kleine uitwijding was noodig, om te komen tot een nog te bespreken punt, dat nauw met ons onderwerp samenhangt, n.l. de kinderbeperking en de abortus provocatus.

We kunnen vooropstellen, dat de Marindinees dol is op kinderen en den kinderzegen zonder eenig voorbehoud werkelijk als een zegen beschouwt. De beslommeringen en zorgen voor de opvoeding drukken hem trouwens niet. Niet tevreden met zijn eigen kroost, was hij er dan ook altijd op uit bij zijn sneltochten niet alleen koppen te veroveren, maar ook kleine kinderen te rooven, die hij dan als zijn eigen kinderen en volkomen met deze gelijkberechtigd aannam. En zooals we reeds zeiden, zijn kinderlooze echtparen er steeds op uit van familie of vrienden een kind aan te nemen. In gewone omstandigheden zal de Marindinees er dus niet aan denken voorbehoeds- of afweermiddelen toe te passen.

Doch ongehuwde vrouwen, vooral jonge meisjes *mogen* geen kinderen krijgen. Ongehuwde moeders of onbestorven weduwen mogen niet voorkomen en wijl de scheiding der geslachten zoo streng wordt of (werd) doorgevoerd, *kunnen* ze ook niet voorkomen... Ja maar?.... Daar is geen ja maar. Als een jonge meid toch zwanger wordt, dan zijn de *déma's,* geesten, daar schuld aan: het kind is dus een *déma*-kind en moet zoodra het ter wereld komt, gedood worden. Zoo'n avontuur strekt der moeder niet tot eere, maar is toch ook niet van dien aard, dat het haar van de gewone huwelijkskansen zou uitsluiten. Immers tegen de *déma's,* die met zoo buitengewone eigenschappen zijn toegerust, kan een gewoon menschenkind zich niet afdoende verweren. Ze is dus veeleer zoo'n soort verdrukte onnoozelheid....

Nu staan we hier weer voor een eigenaardig vraagstuk. We

hebben het klaarblijkelijke feit te aanvaarden, dat buitenechtelijke zwangerschap slechts zeer zelden voorkomt; in een zedelijk zóó diep gezonken samenleving zeker een zeer opmerkelijk feit, te meer wijl zeer vele trouwlustigen al lang de eerste jeugd achter den rug hebben, eer ze tot een huwelijk kunnen geraken. Staat dit feit in natuurlijke verhouding tot het buitenechtelijk verkeer?

Deze vraag is hier meermalen opgeworpen en vond dan zoowel voor- als tegenstanders; en voor beide meeningen zijn waarschijnlijkheidsgronden aan te voeren.

Tot enkele jaren her werd de scheiding der geslachten zeer streng doorgevoerd. Zoodra een jongen de puberteitsjaren bereikt had, werd hij tot de klasse der *aroi-patoer* bevorderd. Van dien tijd af tot na zijn huwelijk was hem het verblijf in 't dorp ontzegd en moest hij zich terugtrekken in het een eind buitenaf gelegen jongelingenverblijf, *gotad,* waar geen vrouw toegang had en alleen de eigen moeder of een oude vrouw even mocht komen om eten te brengen. Wegens de tegennatuurlijke misbruiken, die in deze jongelingenverblijven tierden, zijn die door het Bestuur thans verboden en afgeschaft. De afscheiding was zóó streng, dat wanneer een bewoner der *gotad* in de verte een vrouw ontwaarde, hij moest vluchten en zich verbergen. Alleen bij dansen mochten ze, wanneer 't reeds flink donker geworden was, in 't dorp komen om daaraan deel te nemen, maar moesten eer 't licht werd, weer van 't tooneel verdwijnen.

Dit was beslist een krachtige maatregel om buitenechtelijk verkeer tegen te gaan. Doch de romans zijn er, om ons te leeren, hoe vindingrijk de liefde is.

Voor de afdoendheid van den maatregel kwam een andere omstandigheid pleiten. Toen de besmetting van 't venerisch granuloom hier zoo verschrikkelijk optrad, kwamen onder de jonge meisjes maar zeer weinig gevallen dier ziekte voor. Dit is ook nu nog het geval, sedert de strenge scheiding der geslachten is afgeschaft. Doch zoodra waren ze niet getrouwd, of men kon zeggen, dag voor dag na 't incubatietijdperk waren ze zwaar ziek en voor zeer vele jonge meisjes stond het huwelijk praktisch gelijk met een doodvonnis. Dit werd de aanleiding tot den opbloei der modeldorpen op de plaatsen waar de missie gevestigd was. Hoorde zoo'n meid, dat de ouden haar huwelijk aan 't bedisselen waren, dan vluchtte ze naar de missie, om haar versieringen te laten afknippen en kleeren aan te nemen en zich daardoor openlijk buiten de adat te stellen. Voelde de jonkman werkelijk voor haar, dan volgde hij alras en ze trouwden behoorlijk in het modeldorp, betrokken daar een gezinswoning en kregen flinke, gezonde kinderen. In de andere dorpen stierf een zeer groot percentage der jonggehuwde vrouwen binnen zeer korten tijd en de geboorten waren daar uiterst zeldzaam. Hieruit zou men dus meenen te mogen

besluiten, dat de meisjes vóór het huwelijk zich van geslachtelijke gemeenschap streng onthielden.

Daartegenover staat echter, dat jonge meisjes nooit *gedwongen* werden, zich aan mannen over te geven. Beging zij een misstap, dan was dat uitsluitend met den man harer eigen keus. Ze kon zich dus wachten voor een minnaar, die door de ziekte was aangetast. Na het huwelijk echter *moest* de vrouw zich bij verschillende gelegenheden en voor 't eerst al bij 't huwelijksfeest zelf aan vele mannen overgeven, die haar werden opgedrongen. Daar was besmetting onvermijdelijk.

Voor de ongeschondenheid pleit nog, dat terwijl in gewone omstandigheden buitenechtelijke zwangerschap hoogst zelden voorkwam, er in den regel enkele gevallen voorkwamen na de viering der *Majo-* of *Imo*-inwijdingsplechtigheden, die maanden duurden. Dan was tijdelijk de scheiding der geslachten opgeheven en overigens waren dan zoo wat alle hekken van den dam.

Maar wanneer men de kat bij 't spek brengt, is er natuurlijk meer kans dat ze zich vergrijpt, dan wanneer ze enkel een onbewaakte kans moet waarnemen.

Een opmerkelijk feit bleef het niettemin, te meer wijl thans, nu de afscheiding niet meer bestaat, buitenechtelijke zwangerschap eveneens zeer zelden voorkomt.

Toen heb ik me afgevraagd, of ze misschien evenals andere primitieve volkeren ook voorbehoedmiddelen gebruikten. Men noemde mij terstond als zoodanig de *joema,* een niboeng-soort. Bij verdere navraag waren er echter weer velen, die dit ontkenden en beweerden, dat een ieder van de *joema* eet. Bij nader onderzoek geloof ik, dat beiden gelijk hebben. Als groente eet men de jonge topscheut, palmiet dezer palmsoort, doch (en dit werd me ook door verschillende gebruiksters zelf meegedeeld) als voorbehoedmiddel kauwen ze de gedroogde vruchtjes van dit palmboompje.

Of het middel tijdelijk en door veelvuldig gebruik bestendig afdoende is, kan ik niet uitmaken. Doch opmerkelijk is het wel, dat er zooveel jonge vrouwen zijn, die snakken naar kinderzegen en dezen niet deelachtig worden. Er zijn er zelfs, die in dit geval verkeeren, ofschoon ze vóór haar huwelijk wèl een kind gehad hebben. Vreemde dingen ziet men op dit gebied gebeuren; vergelijk, wat ik daarover schreef in „Uit een vreemde Wereld", blz. 358.

Indien ondanks deze voorbehoedsmiddelen een jonge meid toch zwanger wordt, zal ze trachten door masseeringen de vrucht af te drijven. Ze verricht deze bewerking zelf of vraagt de hulp eener andere vrouw of ook wel van een toovenaar. Deze toch hebben officieel de bekwaamheid om allerlei voorwerpen, die door toovenarij of door de *déma's* in 't lichaam geschoten zijn en daar last veroorzaken, er uit te verwijderen; en wijl zoo'n kind ook van de *déma's* komt, valt het heel natuurlijk onder de bevoegdheid derzelfde specialiteit. Ook

tracht de vrouw de vrucht af te voeren, door zichzelf met den schoot vast tegen een boom te drukken, door van hoogten te springen en dergelijke geweldmiddelen meer. Helpt dit alles niet en brengt ze toch een levend kind ter wereld, dan moet dit onmiddellijk gedood worden en ter plaatse begraven. Wijl het hier geen officieele bevalling geldt, is er vanzelf ook geen sprake van 't bouwen van een kraamhutje en wijl het kind oogenblikkelijk gedood wordt, ook verder niet van *wad-a-boeb*.

Welke is nu de logische gedachtengang, die aan al deze gebruiken ten grondslag ligt?

Het schijnt wel, dat de onreinheid der kraamvrouw zeer hoog wordt aangeslagen, want zij alleen is onmiddellijk gevaarlijk voor haar omgeving. Maar hoe dan te verklaren, dat bij een miskraam deze onreinheid niet intreedt of bij den dood van het kind meteen verdwijnt?

In andere streken geldt de moeder ook voor onrein; doch dit begrip komt op het tweede plan. Ze is voor haar omgeving niet gevaarlijk en mag vrijelijk kraambezoeken ontvangen. Zijzelf en haar kind mogen echter het huis niet verlaten, omdat de moeder in dien bizonderen toestand en het nog zoo tengere kind dan vooral de aanslagen van nijdige booze geesten te vreezen hebben.

Dit begrip bestaat hier ook wel en men zal gedurende den kraamtijd en met kleine kinderen, ook later nog angstvallig de plaatsen mijden, waar men meent, dat *déma's* zich ophouden. In 't gewoon verloop der dingen is dit begrip echter op den achtergrond gedrongen. Zou dat misschien in bizondere omstandigheden weer meer naar voren treden, zoodat men bij overlijden van 't kind, wanneer dus de *déma*'s hun slag toch geslagen hebben, de onreinheid der moeder uit het oog verliest? Doch dan staat men voor de moeilijkheid, dat wanneer de moeder sterft en dus het kind zeker niet minder aan deze gevaren blootstaat, de *wad-a-boeb* door 't feit van dit overlijden eveneens beëindigd is.

Of zou men de verklaring in een heel andere richting moeten zoeken, waar een logisch verband tusschen de verschillende gebruiken wèl aan te wijzen is? Zou het zwaartepunt niet te zoeken zijn in de nauwe vereeniging of het nauwe verband, dat bestaat tusschen moeder (of ouders) en kind? Zou men de handeling, die de voortbrenging is van een nieuw leven, nog niet als voltooid beschouwen door het feit der bevalling, doch daardoor veeleer tot het critische punt gevoerd? Zou de *wad-a-boeb* wel iets anders zijn dan het moederinstinct, dat zich te weer stelt tegen elke verstoring of verbreking daarvan? Men zou dan de *wad-a-boeb* kunnen vergelijken bij het moederlijk instinct, dat men ook bij de dieren aantreft. Ook het moederdier is gevaarlijk en stelt zich grimmig te keer tegen ieder

die haar jongen te na komt of van wie ze gevaar voor dezelve ducht.

Dan is het meteen duidelijk, dat de eigen bloedverwanten en al die „van denzelfden navel" zijn, eer als bondgenooten dan als vijanden aan te merken zijn. Zij zullen dit verband niet storen. De Marindinees toch beschouwt het generare meer als een generaal begrip als instandhouding der familie, dan wel als het ter wereld brengen van een individu. Verschillende familieleden der moeder zullen zeggen: wij hebben dat kind gebaard. Zie in mijn Marindineesche Spraakleer onder: Beteekenis der Verwantschapsnamen.

Dit werpt ook een bizonder licht op de plichtplegingen, die door den vader in acht genomen behooren te worden, teneinde de gemeenschap of den geheimzinnigen band, die hem nog met den zuigeling verbindt, niet te verbreken. Op het einde van den kraamtijd wordt door de ritueele bading al wat met de *wad-a-boeb* verband hield, afgewasschen en als laatste beschutting tegen de booze geesten, die in 't algemeen voor wit bang zijn, zullen ouders en kind het lichaam geheel met leem of witte klei insmeren.

Dit werpt ook een bizonder licht op het bewaren van de navelstreng en wat daarmee verder verband houdt; het is duidelijk een verzinnebeelding van den familieband die daardoor bewaard moet blijven.

Eveneens op de gewoonte, dat de moeder het kind, zoolang het nog niet goed kan loopen, steeds overal met zich meedraagt. Men zal hier b.v. nooit zien, zooals overal elders in onze Oost, dat kleine hummels al kindermeid spelen voor een nog kleiner broertje of zusje, dat in een band of sarong op haar rug is vastgebonden. Ook zal men zelden zien, dat andere vrouwen dan de moeder het kind de borst geven, terwijl dat elders de meest voor de hand liggende versnapering is, welke een vrouw zoo'n kleine puk aanbiedt.

Kortom, alles wijst er op, dat men huiverig is het verband tusschen ouder en vooral tusschen moeder en kind te schielijk te verbreken. Wordt echter dit verband op gewelddadige wijze door den dood verbroken, dan vervalt heel natuurlijk alle reden om welke dezer voorzorgen ook nog langer in acht te nemen. De dood, hetzij der moeder, hetzij van 't kind, maakt dan vanzelf een einde aan de *wad-a-boeb.*